

Fra «kulturtolk» til interkulturell brobygging

Utvikling av en ny rolle for likeverdige tjenester i barnevernssaker

John Mpongo Akerø-Kasongo og Judith van der Weele

John Mpongo Akerø-Kasongo har mastergrad i Interkulturell kommunikasjon og spesialisering innenfor kulturperspektiver i barnevernet i norske domstoler.

mpongojohn@hotmail.com

Judith van der Weele, psykologspesialist, forfatter og sakkyndig, arbeider med utvikling av kompetanse innen kultur, vold og traumefeltet.

judith@vanderweele.no

Sammendrag

Denne artikkelen om interkulturell brobygging er skrevet med bakgrunn i forfatterne egne opplevelser, erfaringer og refleksjoner i barnevernssaker. Det finnes lite forskning, teori og litteratur omkring bruk av interkulturelle brobyggere i barnevernsarbeid i Norge. Forfatterne beskriver forskjellige måter interkulturelle brobyggere kan brukes på i arbeid med å styrke minoriteters kulturelle rettigheter. Arbeidet spenner fra å formidle kulturell informasjon, bistå barneverntjenesten og retten og til deltagelse i dialogutvikling mellom familier og hjelpere.

Nøkkelord

kulturtolk, interkulturelle brobyggere, linkarbeider, barnevernet, minoriteter, kulturkompetanse

1. Problembeskrivelse

Med økende migrasjon følger også naturlig at man må være bevisst både på de store individuelle likhetene og forskjellene det kulturelle mangfoldet bringer med seg (Kipperberg, 2015; Eriksen og Sajjad, 2015), og konsekvensene dette har for våre faglige vurderinger. I 1970 utgjorde innvandrere kun 1,5 % av befolkningen i Norge. I dag utgjør gruppen som helhet 16 % og i 2060 forventes den å utgjøre 26 % av befolkningen¹. I tillegg er det minoriteter og urbefolkning i Norge: samer, kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, romer og romanifolk/tatere.

Mangel på kulturell kompetanse og kultursensitivitet er godt dokumentert i barnevernet de senere årene, og funnene bekreftes i vurderinger gjort av internasjonale rettsinstanser. I NOU 2023: 7 oppsummerer man dagens situasjon på følgende måte: «Et gjentakende trekk ved forskningen på barnevern er at de ytterligere rettigheter og hensyn som skal ivaretas i saksbehandlingen til minoriteter og urbefolkning, og for barn med funksjonsnedsettelse, ikke ivaretas godt nok» (NOU 2023: 7, punkt 6.4.9). I ny barnevernslov er det generelle kravet til forsvarlighet og likeverdige tjenester blitt et tydelig overordnet perspektiv. «Barnevernet skal i sitt arbeid ta hensyn til barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn i alle faser av saken. Samiske barns særskilte rettigheter skal også ivaretas, jf. barnevernsloven § 1-8.»²

Alle aktører i barnevernssaker tilhører en kulturell kontekst preget av deres oppvekst, arbeidsliv, utdanning, økonomiske og sosiale status. Det er ikke mulig å ha oversikt over alle andres sammensatte og komplekse identiteter så vel som sitt eget verdisett, og klare å håndtere alle sider ved den kompliserte dynamikken mellom parter. Lovgivning og kvalifikasjoner former dem som skal ta avgjørelser og tilby tiltak inn i spesifikke kulturelle (for)forståelser. Hva som er god omsorg, hvordan man best kan håndtere vanskelige dialoger, håndtere makt og regulere følelser, operasjonaliseres forskjellig både i subkulturelle grupper i Norge og i verden for øvrig. Uten tilstrekkelig selvinnsikt, kunnskap om den andres kulturelle livssituasjon og uten en forvaltning med systemer som sikrer minoritetsperspektiver, står man i fare for både å overvurdere og undervurdere kulturelle temas betydning for den hjelpen man skal gi og de avgjørelser man skal ta. Som resultat kan man bidra til assimilering heller enn integrering, eller utestengelse fremfor tilhørighet. Med lite kultursensitive vurderinger av rettslige spørsmål kan man få en praksis som ikke tar høyde for barn og familiers kulturelle rettigheter, som igjen kan undergrave tilliten til myndighetene.

1. Innvandrere i Norge (2023). Statistisk Sentralbyrå.

2. Lov om barnevern (barnevernsloven).

I en større kartlegging av barnevernsansatte gjennomført av Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) oppga kun en tredjedel at de hadde en solid kompetanse i å kunne vurdere omsorgen hos foreldre med annen sosial, kulturell og erfaringsmessig bakgrunn (Røsdal et al., 2017:28). Vi er ikke kjent med tilsvarende undersøkelse blant jurister i barnevernsfeltet, men annen forskning bekrefter betydelige utfordringer i feltet. Five-Aarset og Bredal (2018) hadde en gjennomgang av 100 vedtak og tilhørende dokumenter fremlagt i nemnda i minoritetssaker. De konkluderer at man i liten grad tok høyde for kulturforskjeller når det gjelder hvordan omsorgskompetanse defineres og uttrykkes. Videre benyttet man i liten grad variasjon i kommunikasjonsstil og alternative metoder til refleksive samtaler. I samtaler med barn ivaretas i liten grad kulturperspektivet. Folkehelseinstituttets (2019)³ gjennomgang fastslår generelt at de sakene de gjennomgikk, manglet kultursensitivitet. Dette resultatet reflekterer også det forhold at tilliten til barnevernet er lavere i innvandrerbefolkningen, hvor kun 41 % har stor tillit, enn i totalbefolkningen hvor 55 % hadde stor tillit (Ipsos, 2017). Dersom man har mistanke om vold, vil minoriteter dessuten også oftere bli møtt med en mindre empatisk holdning som er mer preget av etterforskning (Christensen, 2019).

I storkammerdommen mot Norge (A.I. mot Norge) konkluderte Den europeiske menneskerettighetsdomstolen enstemmig med at det forelå brudd på artikkel 8, ved at det i samværsfastsettelsen ikke ble tatt tilstrekkelig hensyn til å la barnet beholde noen bånd til sin kulturelle og religiøse opprinnelse (avsnitt 161)⁴. I Prop. 133 L (2020–2021) understrekes uttalelsen fra FNs barnekomité i Generell kommentar nr. 12 hvor det kommer frem at det overfor barn som tilhører en etnisk minoritet, må gjøres et bedre arbeid for å sikre deres rett til å bli hørt (2009b, s. 9). Det samme kan vi lese i andre deler av forarbeidene i gjennomgangen av minoritetsbarns rett til medvirkning (NOU 2023: 7, punkt 7.1).

I 2023 er innvanderne en svært sammensatt gruppe som har bakgrunn fra 223 land og selvstyrte regioner, noe som igjen betyr flere kulturer og tradisjoner man må forholde seg til i forvaltningen. Så har man i tillegg nasjonale minoriteter som samer og romani/tatere. Det er flere innvandrerfamilier med barn nå enn tidligere, og av den grunn har antallet minoritetsfamilier som har kontakt med barnevernet, økt. Hver fjerde nyfødt har en innvandreremor. Hver tredje undersøkelse i barnevernet omhandler innvandrere. Barn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert med hensyn til akuttvedtak (Drange, 2021). Berg mfl. (2017) finner at barn med inn-

3. Det å reise vasker øyenene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker. Helsetilsynet, 2019.

4. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-214433>

vandrerbakgrunn ikke er overrepresentert ved omsorgsovertakelser; det er imidlertid barn som er norskfødte med én forelder født i utlandet. Artikkelforfatteren Akerø-Kasongo (Ntachombwene) gjennomgikk norske rettsavgjørelser som viste at kulturhensynet i over halvparten av avgjørelsene verken ble nevnt eller vurdert. Videre viser forskningsmaterialet at kultursakkyndige kun ble oppnevnt i 1 av 50 gjennomgåtte saker (Ntachombwene, 2018).

1.1. Artikkelen og forfatterne

Migrasjon og kunnskap om nasjonale minoriteters utfordringer har aktualisert behovet for utvikling av nye arbeidsformer, herunder en ny yrkesgruppe av interkulturelle brobyggere. Denne artikkelen skal beskrive nettopp dette – hvordan interkulturell brobygging i barnevern kan styrke rettssikkerheten – hva det er, og om det behøves (1), hvordan det kan brukes (2), praksis i interkulturell brobygging (3), fallgruver og utfordringer i utviklingen av rollen i barnevernsammenheng (4), oppdragsgiverens rolle (5) og konklusjon (6). I 2024 vil vi publisere en artikkel som utdyper interkulturelle brobyggers arbeid med barns rett til medvirkning i egen barnevernsak. Artikkelen tar utgangspunkt i de komplekse barnevernssakene vi har vært involvert i, og i veiledning av kolleger. Erfaringene med metodikken vil også kunne være et bidrag til øvrige offentlige tjenesters arbeid med likeverdige tjenester.

Det finnes nesten ikke litteratur på norsk om emnet fra fagområdet som omhandler interkulturelle brobyggere. Denne artikkelen vil derfor være et bidrag til å forstå betydningen av den nye yrkesgruppen i møte med barnevernet og minoritetsfamilier, og beskrive hvordan disse kan brukes. Gjennom beskrivelser av våre erfaringer fra barnevernsfeltet kan det gi et grunnlag for den videre fagutviklingen, fremtidig forskning og systematisering av praksis. Vårt arbeid er inspirert av den autoetnografiske metoden (Karlsen mfl., 2021).

Artikkelen er utarbeidet i forbindelse med prosjektet «Faglige plattformer for kulturelle brobyggere – utvikling av metoder for bedre dialog mellom barnevern og minoriteter 2022–2023, støttet av Bufdir».

Begge forfattere vokste opp i utlandet, og har også bodd i Norge i mange titalls år. De er selv minoritetsforeldre og har utstrakt kontakt med minoritetsbefolkningen i Norge. Akerø-Kasongo har innvandrerbakgrunn fra Kongo, er utdannet sosionom, tolk, sivilingeniør og har en master innenfor interkulturell kommunikasjon og kompetanse. Han har skrevet en masteroppgave om hvordan domstolene forholder seg til kulturforskjeller i barnevernssaker. Han har vært sentral i utviklingen av arbeidet med interkulturell brobygging i Rogaland og Nord-Norge. van der Weele er psykologspesialist med innvandrerbakgrunn fra Asia og Nederland, og hun har brukt interkulturelle brobyggere i sitt arbeid som behandler, sakkyndig og prosjektleder i

nærmere 30 år over hele landet. Akerø-Kasongo har selv arbeidet med over 30 saker og van der Weele med minst 100 saker.

1.2. Informasjon om annen kulturell praksis

Vi starter med en illustrasjon på hva kulturelle forskjeller av betydning for barneomsorg kan bestå i, og hvordan en interkulturell brobygger kan brukes i retten. En med kompetanse på Kongo, kongolesiske migranter i Norge, og med erfaring fra interkulturell brobygging blir oppnevnt som sakkyndig vitne. Vedkommende leser noen nøkkeldokumenter i saken som bakgrunnsmateriale og uttaler seg som vitne på generelt grunnlag og svarer etter innlegget på spørsmål. Når man leser denne kulturelle informasjonen, er det viktig å være bevisst på at det er beskrivelser som kan være vanlig i Kongo uten å være riktig for denne konkrete familien som er i retten. Den familien man møter, kan utgjøre et unntak. Mange afrikanske familier vil gjenkjenne teksten – de kan oppleve å ha en felles afrikansk identitet med hensyn til norsk normativ virkelighet. Denne typen informasjon gir derfor retten et bakteppe for eget vurderingsgrunnlag.

Eksempel: Generell informasjon om Kongo, barneoppdragelse, kommunikasjon og møte med Norge

Kongo er et kollektivistisk samfunn. Det betyr at barneoppdragelse og omsorgspraksis er basert på kollektive verdier og tradisjoner, problemer løses i fellesskap der storsamfunn kan gripe inn (Haugland, 2016). De kollektive verdiene preger oppdragelsen og skiller seg ut fra norsk individualistisk oppdragelse.

Kollektive verdier har mange konsekvenser for familiens praksis:

Ofte omtales familiemedlemmer i kraft av rollen heller enn ved egne navn – storesøster, lillebror. Problemene løses i fellesskap/kollektivt, og storfamilien griper gjerne inn. Man kan gjerne overlate barna til andre mens man handler, hviler eller gjør noe annet. I Norge avstedkommer dette ofte misforståelser, hvor man i norsk kontekst tenker at barna er uten tilsyn, mens foreldrene forventer at de tilstedeværende voksne passer på.

Barnet oppfattes som livsforsikring for foreldrene når de blir eldre eller syke, og dette preger oppdragelsen og forventningene til barna. Dette er annerledes enn man er vant med i vestlige land som Norge, hvor man i større grad vil la barna leve egne liv som voksne og ikke forstyrre dem. Når man blir syk i Afrika/Kongo, blir man som regel passet på av sine egne i nær relasjon. Det kan være egne barn, søsken eller familiemedlemmer. I Norge vil dette kunne oppfattes som skadelig og belastende for barna. Man får ros for å hjelpe til i hjemmet og får, sammenlignet med barn i Norge, tidlig plikter. I Kongo fordeles oppgaver etter alder, kjønn og evne til barnet. Plikt kan være en viktig form for selvutvikling mange steder i verden, mer enn det oppfattes som i Norge (Douceff, 2021). Dette fenomenet kan misforstås som uttrykk for «rollereverse-

ring» – barns fryktedrevne tilpasning til de voksnes behov. Det forventes at barn bidrar hjemme i større grad innenfor kongolesisk kontekst.

Oppfatningen i kongolesisk kultur er at barn utvikler seg på egen hånd og ikke trenger så mye styring. God omsorg er da «passiv» sammenlignet med norsk overvåkning av oppdragelse og tro på ansvarlig påvirkning (Skytte, 2008). Barnets hverdag er mer strukturert i Norge, mens det ikke er vanlig med organisert fritidsaktivitet for barna i Kongo. Barnet må ofte finne på aktivitetene selv. Man vil kunne se dette på samvær mellom foreldre og plasserte barn, hvordan det ikke er lagt opp til planlagte aktiviteter, men fokus på å være til stede sammen og spise sammen. Dette kan sammenblandes med foreldre som er passive, ustrukturerte og mindre omsorgsfulle.

Mange kongolesere har ikke en døgnrytme som styres av tid, men av behov og relasjoner. Man kan derfor si at relasjoner går foran tid. Mange kongolesere føler seg jaget av et tidstyrannei i Norge og ser da i mindre grad verdien av å være presis. Dersom man møter kjente på vei til en avtale, kan det være viktig å ta en prat, og samtalen kan da anses som viktigere enn å nå neste avtale.

Man spiser når man er sulten, og sover når man er trøtt. I norsk kontekst kan dette fremstå som kaotisk. Omgangsformen er imidlertid like forutsigbar for barn som bruker klokkestyrt tid, og kan minne om norsk «hytteliv». Man følger klokken kun når det er strengt nødvendig, slik som for skolegang og arbeid. Barn kan gjerne være oppe sent, ettersom de ofte har sovet på dagen.

Kulturelt sett, når barnet får mat, klær, går på skole, er velstelt og ellers frisk, oppfattes dette som kvalitetsomsorg i Kongo. Det er gjennom å ordne disse forholdene man viser og opplever kjærlighet. Man vektlegger i mindre grad samtaler om tanker og følelser, og øyekontakt er ikke et mål på kvalitet i relasjonen, slik man ofte tenker i Norge. Man vil ved god omsorg se en kroppslig inntoning og oppmerksomhet mot barnets nonverbale signaler, heller enn at foreldrene snakker mye med barna – som er en sentral verdi i norsk barnevernkontekst. Autoritet og disiplin vil for mange i Kongo være ensbetydende med å vise kjærlighet.

Om man ikke setter seg ned og leker med barna, kan det skyldes kulturelle forskjeller. Det betyr ikke at kongolesiske foreldre er mindre glad i barna sine, men at de kan være mindre vant med lek (van der Weele og Fiecko, 2020a).

Utdanning er svært viktig i kongolesisk kultur, og dette ses på som en vei ut av fattigdom, og god omsorg vil da legge til rette for skolegang. Barn forventes å gjøre det godt. Mange har tro på pugging, og er ikke innforstått med norsk pedagogikk som vektlegger utforskning, lek, sosial læring og bruk av åpne spørsmål.

Respekt og innordning er viktig mellom foreldre og barn i Kongo, og det er de voksne som bestemmer. Det er også vanlig med fysisk irettesettelse i afrikanske familier. Det å true barn med vold er også vanlig mange steder i verden, inkludert Kongo. Dette er ment som grensesetting og regulering av en eventuell uønsket adferd. Alle voksne rundt et barn kan og skal irettesette ved behov. I Norge er det færre personer som kan irettesette barnet. Samsoving, å bære barnet de første tre årene, og langvarig amming er svært vanlig i Kongo. Et slitent førskolebarn fra Kongo vil kunne be om å bli båret i lengre tid enn det som er vanlig i majoritetsbefolkningen.

Norsk profesjonell praksis er sekulær, mens tro og religion spiller en viktig rolle for mange

familier i Kongo. Det er vanlig å tro på mirakler og helbredelser. Mange familier faster og går regelmessig i kirke eller i moské. Barn deltar og får opplæring i troen. I Norge er det mange afrikanske kirker, på eget morsmål. Kirkene er ofte mer konservative enn liberale.

Kommunikasjonen er ofte sirkulær, det vil si at man ikke kommer til poenget raskt, men utdyper en større kontekst omkring spørsmålet. Svaret vil ofte ligge mellom linjene (Jensen, 2009; Dahl, 2013). Dette kan misforstås i Norge som kognitiv svak fungering. Kongolesere foretrekker ofte indirekte kommunikasjon om vanskelige tema. Samtaler preget av taushet og korte ja- og nei-svar vil kunne bety at man ikke har oppnådd tillit. Man trenger tillit før vanskelige ting tematiseres. Dersom man ikke forstår spørsmålet, vil en del bare svare noe, og håpe at samtalen går videre, heller enn å si at man ikke forstår spørsmålet.

Man må i større grad vise en viss forsiktighet når det gjelder tema som kan oppfattes som krenkende. Det er ikke vanlig å snakke om psykisk helse i Kongo. De som blir alvorlig psykisk syke, blir ofte isolert fra samfunnet. Samtaler om negative fenomener trenger å forankres i indirekte kommunikasjonsprinsipper. Ofte kan det være fornuftig å koble livsvansker til stress og forhold utenfor individet gjennom eksternalisering. Man bør bruke antydningens kunst, heller enn å stove ut brutalt og direkte det saken handler om. Direkte kommunikasjon uten at man har en nær relasjon, oppfattes av mange som uhøflig.

Tempo i gode samtaler viser seg i at man avbryter hverandre, ler og erter. Den emosjonelle energien vil kunne skremme den følelsesmessige nøytrale barnevernsarbeideren. Når man skal bygge tillit, er det lurt å bruke tid på ufarlige tema, ha god energi i kommunikasjonen og vitalitet. Mange nordmenn oppfattes som for nøytrale og kalde, da norsk profesjonalitet i større grad forankres i nøytralt stemningsleie og saklig fremtoning. Profesjonalitet må forankres i en mer levende og personlig fremtoning enn mange er opplært til og fortrolige med.

Mange afrikanere bærer med seg kolonialisert skepsis til den hvite majoriteten. Man må positivt vise at man skiller seg ut, for man får tillit. Maktregulering er viktig, fokus på partsrettigheter og en gjennomgripende ikke-diskriminerende fremtoning. I en individualistisk kulturell kontekst, hvor man selv stiller med gode intensjoner, respekt og en egalitær grunnholdning, kan det være vanskelig å få med seg denne underliggende mistilliten som preger mange med afrikansk bakgrunn i Norge.

Vår erfaring tilsier at slik informasjon som i eksempelet ovenfor kan være nyttig, og noen ganger avgjørende, for å få en utdypet forståelse av en kompleks sak. Denne type informasjon er samtidig generell, og vil aldri kunne være en oppskrift på den konkrete familien man møter, men den kan løfte mulig relevant tematikk i en sak.

1.3. Hva trenger vi kulturell veiledning til?

Ved at barneverntjenesten innhenter kulturekspertise i innvandrersakene, vil man kunne unngå det til dels undertrykkende synet på innvandrerbefolkningen (Ntchombwene, 2018). En interkulturell brobygger kan bidra til at man utveksler gjensidig informasjon, kulturell forståelse og skaper tillit mellom innvandrene og norske

myndigheter, slik at det kan virke forebyggende mot misforståelser og gi en opplevelse av en mer rettferdig behandling. Interkulturelle brobyggere vil ofte kunne oppleve at saksbehandlere, rettens aktører og hjelpeapparatet har en forventning om at norske verdier er best. Videre ligger fokus ofte på at utlendingen skal «integrere seg», heller enn gjensidig tilpasning (Engebrigtsen og Fuglerud, 2019). Måten man omtaler minoriteter på, kan bli nedlatende – som ved utsagnet «slik vi gjorde ting før», men ikke nå lenger – implisitt vi har kommet lenger i vår utvikling. En faglig tilnærming vil være preget av kulturell ydmykhet i kontakten, og en bevissthet om svakhetene ved eget normgrunnlag for oppdragelse. Man kan samtidig erkjenne ressursene som kan ligge i for eksempel en kollektivistisk oppdragelse og i sterke verdier som har vokst frem gjennom erfaringer med krig, kolonialisering eller fattigdom. En annen utfordring kan være hjelpere som ikke anerkjenner forskjeller som er reelle i en slik grad at bagatellisering fører til at ens eget normsett blir premissleverandør. En kvalifisert interkulturell brobygger vil kunne håndtere og veilede hjelpeapparatet og familien i en mer nyansert forståelse av forskjeller og likheter slik at man reelt sett kan håndtere maktforholdet på en bedre måte.

Eksempel: Generell informasjon med bakgrunn i enkelte konkrete opplysninger om saken

Fra barnevernjournalen legges det frem i nemnda hvordan den afghanske faren i møte med barneverntjenesten etter akutt plasseringen kaster seg ned foran føttene til saksbehandler og i opprørt gråt roper «Alle er vi mennesker som en dag vil dø». Saksbehandlerne opplevde far som truende, og barneverntjenesten besluttet å anmelde ham for drapstrusler.

Den interkulturelle brobyggeren, innhentet av nemnda som sakkyndig vitne, gjennomgår mulige nyanser i utsagn som «Jeg vil dø for mine barn» eller «Alle skal vi en dag dø». Hun setter det i en kulturell, språklig kontekst hvor man bruker mye sterkere utsagn når man er opprørt enn det som er vanlig i norsk dagligtale. Videre hvordan formuleringer som «Alle skal vi en dag dø» kan være en religiøst inspirert beskrivelse av at vi mennesker kan gjøre feil, eller hvordan uttalelsen også kan være en indirekte innrømmelse av at man har gjort ting man angreir på. Nemnda kan da i større grad vurdere om hendelsen er relevant for avgjørelsesgrunnlaget. Er det en drapstrussel mot offentlig tjenestemann, eller er det et situasjonsbestemt naturlig emosjonelt utbrudd?

I vurderingen av omsorgskompetansen hos innvandrerfamilier og andre minoriteter er man som nevnt inne på et fagområde hvor jurister og saksbehandlere i barnevernet har begrenset kunnskap. I forslag til tiltak for å styrke rettssikkerheten for minoriteter inntatt i NOU 2023: 7⁵ nevnes behovet for «å besitte minoritetskompetanse» i kom-

5. Punkt 9.5.

pliserte saker som krever tverrfaglig utredning. I NOU-en anbefales at sakkyndige må dokumentere flerkulturell kompetanse, og at også nemndene bør ha slik kompetanse.

Enten man arbeider i barnevern eller i nemnd og domstol, vil man ikke kunne besitte spesifikk kulturell kompetanse i alle saker man skal behandle. Dette til tross for at man har generell kompetanse knyttet til migrasjon til Norge, og har noe kunnskap om generelle utfordringer for minoritetsbefolkningen. Utvidet kompetanse vil ikke bare omfatte beskrivelser av «den andre», men gjøre at man er i stand til å foreta en analyse av eget utgangspunkt for de vurderingene man skal gjøre (van der Weele og Karlsen, 2021). Verken aktørene eller vitnene er frie for bias, stereotypiske forestillinger, diskriminering og rasisme som finnes i befolkningen for øvrig. Assimilering er et utbredt historisk og moderne samfunnsproblem og norm (jf. Sannhetskommisjonen, samene, juni 2023). Fattigdom får heller ikke tilstrekkelig fokus (Berg mfl., 2017; Berg og Paulsen, 2021), fordi den faglige, normative, kulturelle praksisen i dag er opptatt av indre forhold hos foreldre for å forklare omsorgspraksis (Lorentzen, 2019). Her vektlegges tungt verbal innhenting av informasjon gjennom lineære verbale prosesser – noe som i mange tilfeller ikke vil gi god informasjon om reell omsorgskompetanse (van der Weele og Karlsen, 2021; Lorentzen, 2019; Aarseth-Five og Bredal, 2018).

For å få et forsvarlig grunnlag for avgjørelser i barnevernssaker kreves det at man får innhentet god informasjon med en grundig og reflektert analyse. Enhver vurdering av omsorgsovertakelse vil inneholde spørsmål om problemer kan avhjelpes med hjelpetiltak, eller om plassering er nødvendig. Der hvor man ikke kjenner situasjonsbetingelser som kulturelle forhold og stressfaktorer som kan forårsake belastninger i barns liv, vil man kunne tilskrive vansker indre forhold hos omsorgspersoner heller enn stressfaktorer eller annen kulturell praksis. Tiltak kan da bli feil. Mangler man i tillegg oversikt over egen forforståelse, er faren stor for et utilstrekkelig avgjørelsesgrunnlag, noe som kan ha store konsekvenser for barn og deres omsorgspersoner (van der Weele og Karlsen, 2021). Vi mener interkulturelle brobyggere vil bidra til å avklare omsorgssvikt gjennom å øke tilgangen til alternative hypoteser. Vi vil illustrere dette med et eksempel:

Eksempel: Turgåing – bistå i drøfting omkring spørsmålet omsorgssvikt eller akseptabel herding

Se for deg at en norsk familie er bosatt i et annet land. Familien er, som mange andre norske familier, glad i å gå på tur i helgene. Et av barna protesterer og klager til lærere om opphold ute i regnvær og lange turer hver helg. Læreren, i dette landet som ikke har tradisjon for slike turer, blir bekymret for foreldrenes omsorgsevne. Mange norske dommere, sakkyndige og barnevernsarbeidere ville derimot lett kunne skille mellom det man ville kalle en skadelig turpraksis med til dels lite sensitiv herding, og formålstjenlig praksis.

De som ikke kjenner til norsk turgåing, vil kunne trenge en informant slik at man kan vurdere om det er snakk om mishandling og omsorgssvikt eller akseptabel herding, fordi turpraksisen er fremmed for dem.

Mange lesere kjenner implisitt til intensjonen ved turopplevelser for barn; det handler om å forme barna til å ha glede av naturen, til fysiske, sunne aktiviteter og det å nyte turfellesskap. Man gir videre en høyt verdsatt tradisjon man selv har lært som barn. Man utfordrer barnet innenfor visse grenser, vanligvis uten frykt, men det kan være frustrasjon og motstand hos barnet som ignoreres eller håndteres på pedagogisk vis. God turpraksis tar hensyn til barns utviklingsnivå, og man får påvirket rammene for turen. Et godt hjemmeliv for det misfornøyde barnet, preget av kjærlighet, vil roe bekymringen hos fagpersoner. Uten kunnskapen om intensjon, tradisjon, grad av frykt hos barnet og om det er tilstrekkelig med kompenserende kjærlighet med alderstilpassede krav, er veien kort til å dømme foreldre på feilaktig grunnlag fordi man ikke kjenner konteksten og mangler de gode spørsmålene som kan avklare om det er omsorgssvikt (Kolflaath Larsen og van der Weele, 2020). Naturligvis blir også barnet påvirket av forskrekkelsen hos den utenlandske læreren og andre bekymrede personer, hvorpå vitnepsykologi kan slå inn og skape vansker med å finne ut av de faktiske forhold i familien (Wessel, 2023). Den påfølgende effekten av bekymrede voksne og deres samtaler med barnet kan føre til at balansen i hjemmet forrykkes og foreldrene mister sin autoritet i forbindelse med turgåing.

Her kommer den interkulturelle brobyggeren inn. Vedkommende kan tilføre kontekstuell informasjon om Norge for et bekymret utenlandsk barnevern og vil kunne stille gode spørsmål slik at man kan bistå med avklaring om hvorvidt praksisen i nettopp denne familien er skadelig. En interkulturell brobygger vil kunne bidra med å dempe turskeptikernes ureflekterte opprørhet som har potensial til å bli en bias i saken (Kahneman, 2021).

Vi kan ikke ha oversikt over alle former for verdier i oppdragelsespraksiser. Man kan håpe at den som har praksisen, også har forklaringer, men de fleste av oss strever med å forklare egen implisitt praksis. Er man i krise, i forsvar eller kommer fra en tradisjon hvor man ikke fokuserer på å sette ord på livet (Norman, 2015; Dahl, 2013; van der Weele 2014), blir det enda vanskeligere. En tolk kan heller ikke løse uføret – å gripe inn vil bryte med nøytraliteten.

En interkulturell brobygger med kompetanse på norske forhold vil på det enkleste nivået av diplomatiet kunne forklare generelle intensjoner og tradisjoner blant nordmenn. En brobygger med mer avanserte ferdigheter vil kunne bistå i avklarende drøftinger. Handler dette barnets erfaringer om omsorgssvikt? Hva kunne være markører på omsorgssvikt blant norske turgåere? Så vil vedkommende kunne bidra i diskusjoner om det er en praksis som må opphøre, endres noe, eller få lov til å være i fred. Til

slutt vil enkelte interkulturelle brobyggere veilede foreldrene til en mer barnevennlig turgåingspraksis, gitt at dette vurderes som nødvendig.

2. Hva er en interkulturell brobygger?

Arbeidsformen har blitt gitt ulike navn i forskjellige sammenhenger: kulturtolk, kulturveileder, integreringsassistent, minoritetsrådgiver, samfunnsversetter, helsekommunikator, kulturmegler, linkarbeider og naturlig hjelper. Det finnes ikke noen definisjon av rollen som interkulturell brobygger i Norge i dag.

Vi tenker derfor at følgende definisjon er dekkende:

En interkulturell brobygger er en som har innsikt i flerkulturelle kontekster og fremmer sosio-kulturell forståelse mellom minoritet og majoritet. Mange interkulturelle brobyggere snakker språkene til partene, og har levd i kulturen til minoriteten så vel som i majoritetens kontekst. Enkelte med særskilt kompetanse vil kunne fungere som interkulturelle brobyggere overfor kulturelle grupper de ikke selv tilhører. Den interkulturelle brobyggeren bruker sin kompetanse til å utvikle relasjon mellom profesjonelle og minoriteten.

En interkulturell brobygger arbeider gjennom å tydeliggjøre de kulturelle rammene til partene, tilby veiledning i hvordan barnevern, domstol, fylkesnemnda og familier kan håndtere maktulikhet og forstå hverandre, bidra til mer presis formidling av informasjon og respekt for partsrettighetene. Interkulturelle brobyggere vil kunne delta i kartlegging av hjelpebehov og fungere som en forlenget arm for partene. Kulturelt sensitive, dialogfremmende metoder kan redusere spenninger, skape trygghet, tillit og samarbeid. Man kan se for seg at godt håndverk i møte med begge parter vil kunne bidra til økt bruk av tjenester for barn og unge, økt tillit og ikke minst et nyansert vurderingsgrunnlag for rettslige prosesser. Alle minoriteter kan ha bruk for interkulturelle brobyggere: etniske minoriteter, nasjonale minoriteter, skeive, subkulturelle og religiøse grupper i Norge.

Det finnes overlappende funksjoner mellom brukerrepresentanter, støttepersoner, talspersoner, tolker og interkulturelle brobyggere. I Norge er interkulturell brobygger og tolk to adskilte roller fordi tolkens rolle ikke er forenlig med kulturell veiledning. Denne artikkelen skal beskrive interkulturell brobygging i barnevernsammenheng. Store deler av fremstillingen vil likevel ha stor grad av overføringsverdi om man skulle etablere metoden i helse- og sosialtjenester, hvor man kan ha samme formål om å sikre likeverdige tjenester.

Det er mye som taler for at interkulturell brobygger som begrep ligger nærmest begrepet «intercultural mediator», som brukes en del internasjonalt. Likevel er rol-

len som brobygger annerledes enn selve meklerrollen, idet man forsøker å skape et grunnlag for mekling. Vi mener det er svært viktig å opprettholde et tydelig skille mot tolkens nøytrale posisjon, noe som tilsier at begrepet «kulturtolk» kan bidra til rolleforvirring. «Linkarbeider» antyder at rollen er noe mer passiv, noe som gjør at vi foretrekker «brobygging».

2.1. Utvikling av den interkulturelle brobyggerrollen

På sykehus i EU har man i nærmere 20 år benyttet seg av ressurspersoner som har fungert både som tolker og kulturveiledere (Skaaden mfl., 2019). Inspirasjonskildene hentes blant annet fra medisinsk antropologi (Verrept og Coune, 2017). EU har utviklet opplæringsprogrammet TIME⁶ for interkulturelle brobyggere i 2016 og TRAMIG i 2019 – 2020 som bruker interkulturelle brobyggere i arbeid med flyktninger i tett samarbeid med «samfunnstolker».⁷ EUs interesse for nye arbeidsformer har handlet blant annet om at man ikke har hatt tilstrekkelig med tolker, samtidig som enkelte nyankomne grupper har hatt et ekstra stort behov for oppfølging og hjelp til tilpasning i et nytt samfunn. Hjelpere har ikke vært beredt på å møte disse utfordringene med tilstrekkelig kulturkompetanse. FNs høykommissær for flyktninger (UNCHR) har kommet med en egen veileder for interkulturelle brobyggere og tolker i 2021⁸ som inkluderer råd om bruk av interkulturelle brobyggere i sosialtjenestens møte med familier. EU har valgt en annen vei ved at tolker har utvidet sitt mandat, mens man i Norge som nevnt er opptatt av å skille mellom tolk og interkulturell brobygger. I EU har tolker mange steder en universitetsutdanning på minimum bachelornivå og har tilbudt tjenester på språk som har vært de godt etablerte europeiske språkene, gjerne i sammenheng med EUs politiske samarbeid. De store flyktningstrømmene har gitt andre behov.

Folkehelseinstituttet (FHI) oppsummerer de få studiene som finnes av kvalitativt god internasjonal forskning (Jardim mfl., 2020) på linkarbeidere i barnevernsammenheng: Nyten synes å være relasjonsbygging og emosjonell støtte, økt kulturell forståelse og bistand til økt kulturell forståelse i tjenestene og å bistå offentlige tjenester med viktig informasjon om familiene og valg av tiltak.

Pang mfl. (2023) beskriver stor grad av brukertilfredshet både hos foreldre og hjel-

6. http://mediation-time.eu/images/TIME_O4_Part_I_Training_Content.pdf

7. Her kan man lese om diskusjonen om begrepsbruk: <https://tramig.eu/files/2021/12/CI-and-IC-Trainer-Profile.pdf>

8. Standards on Cultural Mediation in Protection (2021): <https://data.unhcr.org/en/documents/download/91029>

peapparatet der hvor man brukte interkulturelle brobyggere i minoritetsfamilier med barn som er syke. Lin (2018) forsket på sosialarbeidere som har en kinesisk bakgrunn, og arbeidet opp mot den kinesiske befolkningen i New York. De som fungerte som interkulturelle brobyggerne, opplevde å få god emosjonell kontakt med familier – at de var gode rollemodeller og meglere mellom foreldre og barn. I tillegg opplevde de seg selv som åpne for kulturell variasjon. De opplevde å bli et mellomledd mellom familien og systemene og hadde mulighet til å tilby kulturelt tilpassede tjenester. Det er flere som beskriver positive resultater (Genova og Berberis, 2018; Brar-Josan og Yohani, 2019).

I Norge har utviklingen gått langsomt. I kunnskapsoversikten om bruk av linkarbeidere i barnevernet beskrives erfaringene som gode, men det er ikke forsket på det (Holm-Hansen mfl., 2007). Ulike former for linkarbeid synes å ha potensial for å styrke kvaliteten på de direkte møtene mellom barnevern og klienter, men en avklaring av rollene til linkarbeiderne og tolkene er nødvendig. I NIBR-rapporten (2007) ble det foreslått at man skal vurdere om arbeidsformen er nyttig, om det skal være en del av sosialarbeiderrollen, og hvor i forvaltningen slike tjenester skal finne sted. I rapporten konkluderes det slik: «Ettersom kommunikasjon er så avgjørende for godt barnevern, vil potensialet ved å bruke linkarbeiderne være av stor interesse» (s. 303). Man har i de påfølgende årene ikke utviklet og systematisert kompetansen i Norge. Proba samfunnsanalyse intervjuet 30 personer som arbeidet med interkulturell brobygging, i 2013. Stiftelsen DAM (Ekstrastiftelsen) ga midler til prosjektutvikling i barnevernet til African Cultural Awareness 2014-2016 om linkarbeid i barnevernet, som belyste arbeidsmetodikken i praksis.

2.2. Hva skjer i dag?

Nasjonalt har primærmedisinsk verksted (PMV) i Kirkens Bymisjon brukt frivillige og ansatt profesjonelle, interkulturelle brobyggere i nærmere 25 år. I dag har man arbeidsplasser som tilbyr tjenesteytere med særskilt kulturkompetanse. En barneverntjeneste har ansatt en miljøterapeut som interkulturell brobygger, og enkelte andre barnevern har arbeidet systematisk med utvikling av lokale nettverk med potensielle interkulturelle brobyggere. De private tolketjenestene har begynt å tilby «kulturtolk»-tjenester. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet støttet i 2022–2023 et prosjekt om etablering av faglige plattformer for interkulturelle brobyggere. I NOU 2023: 7 nevnes yrkesgruppen spesielt: *Utvalget mener også at ordningen med «linkarbeidere» bør videreutvikles overfor familier med minoritetsbakgrunn.*⁹ Det begrunnes ut fra familiens sårbare posisjon og behov for å styrke brukermedvirkningen.

9. NOU 2023: 7 i punkt 12.5.2.

2.3. Arbeidsområder i interkulturell brobygging

Sentrale arbeidsområder for den interkulturelle brobyggeren er opplysning omkring kulturelle forhold, å øke tilgang til mer tilpassede tjenester, sikring av rettferdige rettsprosesser og hjelpe til med kommunikasjonsutfordringer – som vansker med tillit og opprørthet hos partene.

Det er, som illustrert innledningsvis i artikkelen, store kulturelle variasjoner og ulike forståelser om hva som defineres som god omsorg og barneoppdragelse (Javò, 2010; Kolflaath Larsen og van der Weele, 2021), hvordan man skal kommunisere, og hvordan man skal arbeide med endring. Alle samfunn har sine normer for hva som anses for å være en god barndom, og hva som er de riktige verdier (Kymlicka, 1995), noe som kan bli krevende både i nemnd, rett og barnevern når de må forvalte loven i tråd med barns rett til trygg oppvekst, vern av kultur og foreldrenes partsrettigheter. Verdier, normer, tradisjoner og idealer vil under visse omstendigheter komme i konflikt med hverandre. Ethvert fellesskap fordrer kompromisser. Kompromisser krever imidlertid et behersket forhold til ens egne idealer. Altfor sterke verdisett inspirert av bare et utvalg av samfunnets idealer, vil derfor skape konflikter mellom majoriteter og minoriteter (Eriksen og Sajjad, 2015; Haugland, 2016) og vil kunne påvirke rettsprosesser omkring beskyttelse av barn. Hva som anses for å være til barnets beste i ulike kulturer, reflekterer de materielle, sosiale, kulturelle og ideologiske forholdene i den aktuelle kulturen (Haugland, 2016). Ulikheter i barneoppdragelse kan føre til misforståelser og dermed anklager om omsorgssvikt, noe som kan skape konflikt (Haugland, 2016). Gode oppvekstvilkår sikrer at man overlever, får utviklet seg og kan høre til i fellesskapet. Man skal oppleve kjærlighet. Hvordan man sørger for gode oppvekstvilkår, er avhengig av den rammen barnet skal fungere i, noe en interkulturell brobygger vil kunne utdype. Man kan ikke gi tenåringer den friheten man har i Norge, dersom man bor i et land preget av krig eller utnyttelse av barn. I en stor barneflokk vil man måtte påregne mer ansvar enn i en liten kjernefamilie. Er man trangbodd, vil det være mindre rom for personlig utfoldelse. Slik sett er mange aspekter ved oppdragelsens utforming relative og må sees i kontekst (Jávo, 2010; Lorentzen, 2019; Doucleff, 2021). Denne konteksten vil interkulturelle brobyggere ha innsikt i.

En inngående kjennskap til familiens kultur, både hos barneverntjenesten og i domstolene, vil motvirke forskjellsbehandling. Jo tidligere en interkulturell brobygger bringes inn i saken, desto større er mulighetene for å unngå det mest inngripende – at barneverntjenesten må fremme krav om omsorgsovertakelse. Samtidig kan det raskere bli tydelig når forholdene er uholdbare for barn. Arbeid med interkulturelle brobyggere vil gi saksbehandling ut fra et bredere informasjonsgrunnlag, og dessuten vil man da ha forsøkt mindre inngripende tiltak. Dersom omsorgspraksisen er ska-

delig, kan interkulturell brobygging legge til rette for god samhandling med familien slik at de er villige til å gjøre de nødvendige endringer.

Selv om loven er klar med hensyn til omsorgssvikt av straffbar karakter, helt uavhengig av kulturelle forskjeller, er man likevel forpliktet til å ta kulturhensyn med i vurderingen for å gi foreldre og barn en rettferdig behandling i rettsapparatet. Kulturell informasjon kan ha betydning for vurdering av skyldspørsmålet i strafferetten, for muligheten til endring av skadelig praksis gjennom tiltak i barnevernet, men også for barns forståelse av sin egen erfaring av omsorgssvikt og mulighet til å legge frem sin sak på egne premisser.

Eksempel: Foreldrestøtte og veiledning av barneverntjeneste i et møte

Frykten for barneverntjenesten skaper utfordringer i kommunikasjonen. Man trenger nøytrale personer med ekspertise på familiens kultur, som kan trygge, normalisere og tilrettelegge for gode dialoger med barneverntjenesten og rettsinstansene.

Barneverntjenesten vil starte møtet med å lese opp bekymringsmeldingen som er bakgrunnen for møtet, før man drøfter videre tiltak. Til stede er veiledere for familien, barnevern og foreldre. Den interkulturelle brobyggeren stopper barneverntjenesten; høytlesning av innholdet som er kjent for alle, vil både være ydmykende for foreldrene og oppfattes som uhøflig og spesielt lite sensitivt, i aktuell kulturell kontekst hvor foreldrene foretrekker indirekte og sirkulær kommunikasjon. Han foreslår kaffeservering først og stiller noen avvæpnende, nøytrale, hyggelige spørsmål. Man fortsetter deretter rett på mulige løsninger av problemene familien har, uten å lese opp den ydmykende bekymringsmeldingen, og etter å ha anerkjent felles mål: å få bedre forhold omkring barna og deres foreldre.

En vanlig kommentar i forbindelse med ovennevnte eksempel er at også norske foreldre ville sette pris på en mer relasjonell og indirekte tilnærming heller enn en effektiv og direkte tilnærming. Det kan naturligvis være slik. Samtidig vil det i noen kontekster være avgjørende, mens i andre vil intensjonen bak effektiviteten og direkteheten bli forstått på tross av et opplevd ubehag under et møte.¹⁰

10. Se også om det første møtet med minoritetsfamilier og om kultursensitive samtaler: https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/barnevernsforeldre_oppfolging_av_foreldre_med_barn_i_fosterhjem_og_barnevernsinstitusjon/

3. Praksis i interkulturell brobygging

Det finnes, etter vår erfaring, minst syv ulike måter en interkulturell brobygger kan brukes på: (1) for å gi generell, kulturell informasjon om en minoritet, (2) for å gi spesifikk informasjon basert på generell informasjon om saken, (3) arbeide direkte med både familien og offentlige parter, (4) for å berede grunnen for mekling, (5) så kan man delta i utredning, (6) som tiltaksstøtte og (7) som veileder eller sparringpartner for partene. Man kan også bistå i samtaler med minoritetsbarn slik at det blir tryggere for barna å medvirke med det de har på hjertet, til en mellommann som er nøytral, eller en som også kan morsmålet.

Eksempel: Å gi generell informasjon uten å kjenne en spesifikk familie

Fosterhjemstjenesten har foreldre som er bekymret for barnets manglende hårstell under plasing: En interkulturell brobygger holder et foredrag om hår og kulturell identitet, med tips for håndtering av utfordringer og muligheter med krusede hår, og anbefaler serien «Krøll» på NRK, samt relevante nettsider.

Eksempel: Et mandat for arbeid med barneverntjenesten og familien

Det blir bedt om bistand til interkulturell brobygging mellom barneverntjenesten og familien for at begge parter skal få bedre forståelse av kulturforskjeller, situasjonen og saksbehandlingen. Mandatet gjelder mer konkrete følgende:

- 1. Foreldrene får en bedre forståelse av barneverntjenestens ansvar og arbeid med saken og bekymringene knyttet til vold, oppfølging, helse og foreldrefungering.*
- 2. Barneverntjenesten får bedre forståelse av hvordan foreldrene opplever og forstår hvordan det er å oppdra barn i deres kultur, samt helsebehov.*
- 3. Skape tillit og økt forståelse mellom foreldrene og barneverntjenesten.*
- 4. Drøfte hjelpetiltak med barneverntjenesten med utgangspunkt i familiens behov og ressurser.*
- 5. Være en kontaktperson mellom barneverntjenesten og familien.*

Bruk av interkulturelle brobyggere bør ikke være rettet kun mot én part. Både minoritet og majoritet trenger veiledning.

Våre erfaringer viser at interkulturell brobygging praktiseres forskjellig ved barnevernkontorene. Det finnes steder hvor man kartlegger kompetanse lokalt, mens enkelte barnevernkontor derimot velger å bruke en vanlig tolk som interkulturell brobygger uten å spørre vedkommende om hvilken sosial og faglig kompetanse (utenom tolkeutdanningen) han/hun har for å kunne gjennomføre arbeidet som interkulturell brobygger. I nemnda og i retten kan man ha personer som innhentes for å uttale seg slik som i eksempelet fra Kongo, men det forekommer regelmessig,

etter vår erfaring, at tolken blir bedt om å uttale seg om kulturelle tema og gå ut av tolkerollen under en rettssak. Det er behov for formalisering av kvalifikasjoner for å sikre etisk praksis.

4. Fallgruver og utfordringer

Forskningen beskriver en rekke problemområder vi gjenkjenner fra vårt arbeid med interkulturelle brobyggere. Flere uttrykker skepsis i forbindelse med bruk av interkulturelle brobyggere: For det første så erfarer tolkene ofte at de blir bedt om å gå utover sin rolle og «kulturtolke». Tolkene kan også ofte si at de profesjonelle aktørene først og fremst har bruk for høyt kvalifiserte tolker, og at fagpersoner selv må ta ansvar for å avklare kulturelle tema i samarbeid med klienten.

Sosiologene og antropologene roper et varsko mot forenkling og stereotypisk fremstilling av komplekse tema. Kritikken omhandler blant annet faren for overforenkling av komplekse forhold, for å sette mennesker i stereotypiske båser (Brodtkorp og Rugkåsa, 2009; Eriksen og Sajjad, 2015), og man kan overse for eksempel fattigdommens betydning for omsorg (Berg og Paulsen, 2021).

Så har man problemstillingen knyttet til om den interkulturelle brobyggeren har kompetansen som skal til, og om man har systemer som ivaretar profesjonalisering, fagutvikling, økonomi og etikk (Skaaden mfl., 2019). Vi vil utdype noen av disse problemstillingene.

4.1. Tolk og interkulturell brobygger – komplementære roller

Rollen som interkulturell brobygger er komplementær til tolkens rolle i en sak. Selv om praktiske og økonomiske hensyn kan tilsi en kombinert rolle, er ulempene større enn fordelene, og noe som ikke bør blandes. Nøytraliteten er grunnmuren i tolkens rolleforståelse, mens i rollen som interkulturell brobygger vil man ofte oppleve at nøytralitet ikke er oppnåelig, ei heller ønskelig.¹¹ Den interkulturelle brobyggeren er ikke nøytral på samme måte, og har meninger og som en del av sin rolle å gi faglige innspill. Implikasjoner vil være at man i en utredning vil trenge både tolk og interkulturell brobygger som deltakere i dialogutviklingen. Tolk blir brukt for å bedre den

11. Lov om offentlig organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven) 11. juni 2021 nr. 79. Lovens formål er å bidra til å sikre rettssikkerhet og forsvarlig hjelp og tjenester for personer som ikke kan kommunisere forsvarlig med offentlige organer uten tolk. Den beskriver blant annet den faglige standarden som gjelder.

språklige kommunikasjonen, men de har i oppgave å tolke ordrett og skal ikke gripe inn ved kulturelle misforståelser og manglende kompetanse. Klare retningslinjer for definisjon av situasjon og rollefordeling finner man i tolkefaget, noe som trengs i den interkulturelle brobyggerrollen også.

4.2. Klienten selv er den beste kilde til informasjon om egen bakgrunn og kultur

En viktig motforestilling til bruk av interkulturelle brobyggere er hvordan en person selv kan bidra til å opplyse sin egen sak – sin egen unike livsverden. Dette er sentralt i medvirkningstenkning. Det kan imidlertid være krevende for mennesker som er redde og i krise, å skulle veilede saksbehandlere om kulturen sin. Man er i en underordnet posisjon når det gjelder premissleverandøren, kanskje preget av assimileringsspress, eller instruert av støttepersoner om hva som er klokt å si og gjøre. Hvor mange nordmenn vil eksempelvis kunne forklare den intuitive viktige formingen av barn som skjer ved turgåing, og hvorfor akkurat denne form for lite sensitiv herding ikke er skadelig? Motsatsen i majoritetssamfunnet er også åpenbar – man har en normativ forståelse av norske fenomener som ikke er dekonstruert. En interkulturell brobygger vil aldri erstatte en persons egen mulighet til å delta i prosessene som angår personen selv, men skal gi vedkommende støtte slik at hen kan tre frem som egen person i egen sak.

4.3. Menneskets unike utgangspunkt skal ikke overforenkles

En viktig innvending mot bruk av kulturkompetanse generelt er at det overforenkler kulturelle forskjeller og dermed forsterker stereotypiske og undertrykkende praksiser (Eliassi, 2013; Engebrigtsen og Fuglerud, 2009). I de få studier som finnes om arbeid i barnevernsfeltet, bekreftes denne utfordringen, samtidig som samarbeidspartnere beskriver at de nettopp ikke faller i denne grøften (Genova og Barberi, 2018), på grunn av samarbeid med kulturkompetente personer. Uten kulturell informasjon vil man tolke personen ut fra sitt eget verdsett. Å være uten en forforståelse er ikke mulig – vi er ikke «blanke ark» i menneskemøter (Rachlew mfl., 2022).

Det er flere grep som etter vår erfaring er viktig når man skal unngå overforenklinger av komplekse, unike forhold (Berg og Paulsen, 2021). Kulturell informasjon er alltid kun hypoteser som kan være relevante i en konkret sak. Det må alltid presiseres at generell informasjon gjelder på gruppenivå og er kun mulige forklaringer i en sak man skal gjøre vurderinger i. Videre må interkulturell brobygging ha et fokus på spillet mellom parter, forankret i forskjellig verdsett, og ha fokus på maktforhold.

Assimilering

Begge forfattere har sett en rekke mandater som kan betegnes som assimilerende. Dette kan være mandater fra barnevern, som utelukkende handler om å lære «hvordan man skal oppdra barn i Norge», uten at man vektlegger å styrke intuitiv og god, men annerledes praksis. Dette er skadelig og gjør at foreldre kan miste intuitive og gode, men annerledes ferdigheter. Respekt for egenart er forankret i Grunnloven og i konvensjoner – den som arbeider i forvaltning og har makt, er forpliktet til å utjevne disse forskjeller, anerkjenne dem, fremheve ressursene i annerledesheten og motvirke assimilering. I fortalen til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter brukes sågar uttrykket «å nyte» sin kultur.¹²

Assimilering motvirkes ved at man henter frem iboende ressurser. Dårlig faglig håndverk vil gjøre foreldre usikre på egne ferdigheter som kan være fullgode, men usynlige for observatører. Dermed vil man kunne få en tilpasset oppdragspraksis som ikke er forankret i personens unike erfaringer, og uten en autentisk utforming. Vi ser jevnlig slike avarter i interkulturell brobygging – foreldre som er redde og vil være «norske», foreldre som har en tilgjort lekestil, eller som abdiserer som sunn autoritet, fordi de har lært at egalitær oppdragelse skal være bedre (van der Weele og Fiecko, 2020a, 2020b).

Integrering (som motsats til assimilering) betyr å hente det beste fra den verden man kommer til, og beholde det beste fra ens egen bakgrunn. Forskning på foreldreskap i nytt land viser mange foreldres fleksibilitet i justeringer av praksis. Interkulturelle brobyggere vil inneha verktøy som motvirker assimilering, og kunne styrke ressursfokus, intuitive ferdigheter og bevisstgjøre om skadelig assimilering (Engelbrigten og Fuglerud, 2019).

Dersom man satser på sitt eget kulturelle uttrykk for høflighet, krever man den andres tilpasning. I krevende situasjoner, hvor tillit er viktig, er det en fordel å kunne ha arbeidsformer og kommunikasjonsformer som er trygge for dem man skal levere tjenester til. Respekt er viktig i de fleste kulturelle kontekster, men utformingen av respekt og hvordan man viser respekt, er avhengig av kulturelle normer og tradisjoner.

4.4. Pulverisering av ansvar

Det er en fare for at den som bestiller en interkulturell brobygger, kan abdisere fra eget faglige ansvar og la den interkulturelle brobyggeren gjøre hele jobben. Det kan være foreldre som ber den interkulturelle brobyggeren forklare «hvem de er», eller at man

12. Fortalen til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 03.01.1976.

skal forklare, på egen hånd, hva autisme er, istedenfor at spesialisten som har utredet barnet, gjør det. Man får i dette tilfellet et ansvar som tilhører partene (Verrept og Coune, 2017). Andre eksempler er at tilsynet på samvær eller sakkyndig som skal gjøre en utredning, overlater tilsyn og utredning til den interkulturelle brobyggeren. Man kan imidlertid selvsagt be interkulturell brobygger å komme med innspill, men ikke gi fra seg ansvaret for eget arbeid. Her kreves det tydelig rolleavklaring og bevisstgjøring: Innspill skal alltid være veiledende innenfor egen kompetanse, og ikke fastslåtte sannheter.

4.5. Kulturell arroganse

Både minimalisering og essensialisering er en fare når man møter personer som er annerledes enn normene majoritetens premisleverandører foretrekker. Med minimalisering menes å gjøre så liten så mulig, å bagatellisere eller minimere problemet.¹³ Med essensialisering menes at man forklarer alt med kulturforskjeller. Essensialisering kan defineres som en prosess der situasjoner eller problemer fortolkes og forklares på grunnlag av en generalisert forståelse av kultur. Bredal beskrev disse fenomenene i barnevernets arbeid i 2009. Både hjelpeapparat, domstol og interkulturell brobygger kan falle for en forståelse som ikke ivaretar kulturelle rettigheter, eller som misbruker kultur som en forenklende forståelse av komplekse forhold.

Også familiene som skal manøvrere i samfunnet, kan under stress tildekke verdier og normer og overdrive det man tror er ønsket «norskhet». Motsatsen er en tilbaketrekning og fastholdelse av eget ståsted i en form som er lite fleksibel. En god interkulturell veileder vil kunne bistå med at alle parter får et mer balansert utgangspunkt – med innspill omkring fenomener som er relevante for vurderinger samfunnet skal mene noe om, og innspill omkring forhold som man kan la være i fred.

Kulturell refleksjonstid hjelper både mot kulturell arroganse og vurderinger preget av emosjonell opprørhet. Den gir tid til å tenke rasjonelt gjennom fenomener man ser, hva de kan komme av, om de er skadelige eller skal være i fred (van der Weele og Karlsen, 2021).

Brobyggeren selv må problematisere og tydeliggjøre forhold som kan forstyrre til-litsutvikling og trekke seg fra saker hvor det kan være et problem. Man må ha et bevisst forhold til hvordan kjønn, etnisitet, alder og holdninger og verdier som kan være til hinder for utvikling av tillit.

Et viktig virkemiddel for å skape bevissthet om slike fallgruver som nevnt og god rolleforståelse hos de kulturelle brobyggerne er å utvikle et etisk regelverk. Det utar-

13. <https://snl.no/minimalisere>

beides et slikt i disse dager, som vil forvaltes av en forening for interkulturelle brobyggere. Et regelverk betyr at man skal kunne reflektere over dilemmaene og løfte frem perspektiver knyttet til rolleforståelse, verdighet, integritet og respekt. Foreningen jobber med å opprette en hjemmeside for interkulturelle brobyggere for å lette arbeidet med bestilling av kvalifiserte interkulturelle brobyggere i fremtiden.

Innimellom vil den interkulturelle brobyggeren trenge å ta stilling til det offentliges brudd på lovverk, diskriminering og uetisk praksis i et system. Den etiske vurderingen vil kreve tydeliggjøring av det som skjer, og en stillingtagen. Denne kompliserte posisjonen er noe som krever pågående, aktive refleksjoner og veiledning. Det blir ekstra viktig med åpenhet og mulighet til å klage på uetisk praksis.

4.6. Kompetanse

Ingen vil noen gang kunne ha oversikt over alle variasjoner av kulturelle kontekster. Man vil være i en kontinuerlig læringsprosess og gjennom dette utvikle generell kulturell kompetanse samt kompetanse på spesifikke kulturelle sammenhenger (van der Weele og Karlsen, 2021).

I de studiene som FHI gjennomgikk, var det en gjenganger at standardisering av kompetansekrav var en utfordring. Erfarings- og utdanningsbakgrunnen til interkulturelle brobyggere samt oppgavene man trengte hjelp med, hadde stor spennvidde. Eksemplene nevnt ovenfor viser hvordan kompetansen den interkulturelle brobyggeren må ha, er forskjellig avhengig av oppdrag. «Semiprofesjonell» er begrepet som Etzioni (1969) bruker om spesialisert arbeid som ikke har en tydelig offentlig og institusjonell anerkjennelse, og med begrenset mulighet til å påvirke eget arbeid. Interkulturell brobygging er – som sosialt arbeid tidligere – et arbeid som er i en tidlig fase av profesjonalisering (Duyvendak, Knijn & Kremer, 2006). All den tid man har enkeltpersoner og noen få organisasjoner som arbeider i feltet, gjerne prosjektbasert, vil det være vanskelig å systematisere kompetanseutvikling. I Genova & Barberis italienske studie (2018) var kun et fåtall av de over 100 interkulturelle brobyggerne ansatt i faste stillinger, og manglet dermed muligheter til å systematisere kompetanse om interkulturell brobygging.

Ifølge Brar-Josan (2014) defineres kompetanse blant annet gjennom å leve sammen med både minoritet og majoritet. Yohani mfl. (2019) sier noe av det samme, og føyer til pågående veiledning for å sikre tilpasset tjeneste til den enkelte familie og en generelt god praksis. Genova og Barberi (2018) nevner kompetanse på språk, kultur, juridisk og sosialt arbeid, ferdigheter i megling, konflikthåndtering, empowerment, teamsamarbeid og erfaring med migrasjon.

Den interkulturelle brobyggeren har plikt til å kunne tydeliggjøre grensene for sin kompetanse. Generell informasjon om det norske samfunn, kultur og normer til for-

eldre, eller generell informasjon om minoritetens erfaringer med offentlig forvaltning til hjelpere, krever mindre kompetanse enn der hvor man ber om spesifikke innspill knyttet til praksis og tradisjon i en konkret sak. Veiledning, konflikthåndtering og endringstiltak krever ytterligere kompetanse fra den interkulturelle brobyggeren, gjerne på høyskolenivå, i tillegg til interkulturell skoling.

Eksempel: Interkulturell brobygger med manglende kompetanse som sparringspartner, hentet fra egen praksis

Barneverntjenesten finner en interkulturell brobygger som snakker et sjeldent språk til familien. Han har bodd i hjemlandet frem til han var fem år og vært der på noen få ferier av kortere varighet. Han har flyttet hjemmefra og følger i liten grad skikker som tilhører hjemlandet og har lite kontakt med storfamilien.

Foreldrene beskrives av barneverntjenesten som vanskelige å snakke med. De svarer ikke på spørsmål, beskriver ikke barnas utvikling og følelser, forstår ikke hva som er bekymringen omkring barnet. Han bes om å bli kjent med familien og gi råd til barneverntjenesten om veien videre. Den interkulturelle brobyggeren får heller ikke tillit i familien, og finner foreldre fastlåst i sin kultur og tro, og formidler til barneverntjenesten at han har forsøkt det som kan forsøkes, og anbefaler at man tar grep for å beskytte barna. Han sier seg enig med barneverntjenesten i at foreldrene fremstår som kognitivt svake.

Den oppnevnte interkulturelle brobyggeren mangler både faglig kunnskap og kompetanse om den interkulturelle brobyggerens rolle.

Barneverntjenesten mottok ikke konkret kulturell veiledning om hvordan de kan komme i posisjon overfor familien – en sentral oppgave for en interkulturell brobygger. Videre så uttaler han seg om foreldrenes kognitive fungering uten å ha kompetanse til å vurdere dette. Innspillene fra den interkulturelle brobyggeren er skadelige og får alvorlige følger for familien og barneverntjenesten. Barneverntjenesten, i god tro, mener man har tatt høyde for kulturperspektivet i vurderingene.

En kvalifisert brobygger mestrer for det første som oftest å hjelpe foreldrene til å forstå situasjonen de står i, og kartlegge problemområder familien kan trenge hjelp med. For det andre vil en interkulturell brobygger, hvor mennesker oppfattes som fastlåst i sin kultur og religion, kunne gi kulturell veiledning som styrker ressurser fra egen bakgrunn, og støtte utvikling av ferdigheter som styrker tilhørighet, deltagelse i samfunnets rettigheter og plikter. For det tredje vil man hjelpe barneverntjenesten til å forstå familiens kultur og veilede om hvordan man kan bygge en relasjon. Til slutt vil man være tydelig på hva man har kompetanse på, og hva man ikke har kompetanse til å mene noe om. I dette tilfellet uttaler en person uten sosialfaglig og barnevernsfaglig kompetanse seg om prognose og manglende veiledbarhet.

5. Oppdragsgiverens ansvar for kvalitetssikring av tjenesten

På et overordnet nivå viser erfaringene med interkulturell brobygging (Verrept og Coune, 2017; Genova og Berberis, 2018) klart behovet for at man har en tydelig forankring i systemer, gode økonomiske rammer og veiledning. Det er nødvendig å fremme forskning for å kunne systematisere erfaringer og videreutvikle kompetansen (Skaaden mfl., 2019).

Interkulturell brobygging er fortsatt i liten grad profesjonalisert og stiller dermed store krav til oppdragsgiverens utvikling av gode rammer for samarbeid. En tydelig avklaring av kvalifikasjoner hos den interkulturelle brobyggeren og en god oppdragsbeskrivelse er viktig. Trenger man grunnleggende informasjon om forskjellige kulturelle kontekster, inkludert den norske, og avgrensede, generelle anbefalinger, vil mange med kulturell erfaring kunne fylle et slikt oppdrag. Det å være en støtteperson, forklare hva som skjer, og skape en generell trygghet krever ikke høyskoleutdanning, men heller personlig egnethet. Man må likevel ha noe kunnskap om norsk lovverk, språk, utdanning og helseorganisering, samt god kjennskap til både storsamfunnets kultur og tradisjoner og migrantens bakgrunn.

Der hvor man skal bistå retten og arbeide med tiltak og endring, kreves det ytterligere kompetanse: En viderekommen interkulturell brobygger i barnevernet bør vanligvis ha sosialfaglig kompetanse på høgskole- eller universitetsnivå for å kunne jobbe endringsfokuseret med sosiale problemer. I tillegg skal interkulturelle brobyggere ha fordypning i kulturforståelse, kunne begrunne vurderinger som tas, og sette dem i et kulturelt og teoretisk perspektiv, samt komme med noen faglige råd til de involverte. De skal være gode på kommunikasjon og problemløsning og ha et avklart forhold til farene ved assimilering og overfortolkning av sosiale og personlige problemer som «kulturelle».

Den interkulturelle brobyggeren vil i mange saker kunne oppleve en sterkt polarisert situasjon ettersom ulike sett av verdier, syn, holdninger og normer kan føre til kulturkonflikter eller kulturkollisjoner (Kymlicka, 1995), og vil trenge at systemene rundt gir en trygghet og støtte til å stå i oppgavene. Både minoritet og majoritet kan ha en skepsis til brobyggerrollen. En vanlig forestilling hos majoriteten er at en minoritet være på parti med sitt eget folkeslag og dermed kunne bagatellisere alvorlige problemstillinger. Hos minoriteten vil man være bekymret for at man er betalt av majoriteten, og at man dermed ikke er tilstrekkelig nøytral. Det vil si at ledelsen også her trenger å sikre en profesjonell forståelse av den interkulturelle brobyggerens rolle.

6. Konklusjon

Dypest sett kan alle ønske seg at noen bygger bro der hvor man ikke blir forstått. Det er en del av vår menneskelige skjebne å oppleve misforståelser og hindringer i kommunikasjon. Vi vil som en del av vanlige kommunikasjonsferdigheter selv måtte rydde, tilrettelegge, kartlegge og oppklare kulturelle koder og misforståelser. Der hvor myndighetsutøvelse kan få store konsekvenser, bør man ikke måtte klare seg selv, men kunne få bistand. Her vil den interkulturelle brobyggeren kunne bistå med å sikre likeverdige og forsvarlige offentlige tjenester. Det gjelder å sikre kvalitet i utredninger og rettsprosesser, barns medvirkning, kvalitet i fosterhjem, styrke medvirkning i samtaleprosesser (Oxford Research, 2019), i kvalitetssikring av det offentliges informasjonsplikt og i tiltak. Alle sider av saken, inkludert den kulturelle, må opplyses, drøftes og vurderes fullt ut av barneverntjenesten og domstolene. Kulturelle informanter kan utgjøre en naturlig del av barnevernets arbeid for å sikre rettssikkerheten til minoritetsfamilier i alle ledd av barnevernssaker.

En problemstilling er da hvordan man kan vite om man har fått et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag eller arbeidet godt med hjelpetiltak i minoritetsfamilier. Barnevernet og rettens aktører vil, gjennom samarbeid med interkulturelle brobyggere, kunne beskrive flere perspektiver på sakens problemstillinger. Kulturelle refleksjoner skal gi et utdypet grunnlag for å foreta vurderinger. Noen ganger hevdes det at kulturperspektivet innebærer bagatellisering av skadelig omsorgspraksis til å oppfattes som kulturelle misforståelser. Men kulturelle analyser kan tvert imot kunne tydeliggjøre hva som er problemet, og hvilken type tiltak som kan hjelpe.

Det kan gi en opplevelse av medvirkning gjennom den kulturelle veiledningen og skape trygghet i egen forelderrolle, heller enn å bagatellisere, gå i forsvar eller overdrive kulturelle temaers betydning. God kulturell informasjon kan avklare bias og stereotypiske forestillinger hos alle parter og regulere vurderinger preget av likegyldighet eller forargelse.

Rettssikkerheten styrkes videre ved at minoritetsfamilier føler seg hørt, sett og forstått, og ikke minst vil de føle seg rettferdig behandlet i stedet for forskjellsbehandlet (Gotaas, 2006). Dersom man opplever en prosess som rettferdig, vil man være mer tilfreds med resultatet. Viktige faktorer her er å bli hørt, sett, opplevelse av at beslutningstaker er nøytral og en man kan ha tillit til, og det å bli behandlet med respekt (Gotaas 2006, Von Arnould og Martini, 2015). I slike sammenhenger vil kulturell brobygging være essensielt. Både kulturelle og språklige misforståelser samt kommunikasjonsutfordringer vil da bli avklart i en tidlig fase slik at partene forstår hverandre, samt at det bygges tillit og god relasjon mellom partene før man havner i kulturkollisjon.

Erfaringer viser også utfordringer med interkulturell brobygging som mulig essensialiserende og assimilerende praksiser dersom den utøves uten tilstrekkelig kompe-

tanse. Det er fortsatt behov for rolleavklaring vedrørende tolkene. Vi mener man er tjent med et klart skille mellom tolk og interkulturell brobygger. Det er behov for å vurdere i hvilken grad språklig og kulturell kunnskap kan og bør integreres i sosialarbeiderrollen, og i hvilken grad forvaltning av slik kunnskap kan eller bør plasseres i mer spesialiserte funksjoner. Rollen som interkulturell brobygger er et yrke eller en rolle i utvikling. Det nærmer seg 20 år siden By- og regionforskningsinstituttet (NIBR) i 2006 konkluderte med noe som Folkehelseinstituttet finner i 2020, nemlig utfordringer med manglende standardisering av opplæring og utdanning av linkarbeiderne og uklarthet knyttet til rolle- og arbeidsoppgaver.

De få forskningsstudier man har gjort, viser resultater man bør bygge videre på. Det er behov for utvikling av standardisering og sertifisering slik at man kan få et kvalitetssikringssystem tilsvarende det man har for tolker. Videre vil man, som tolkene har, trenge en portal hvor man kan få kontakt og få kompetansebeskrivelser. Bruk av ukvalifiserte interkulturelle brobyggere medfører et sviktende informasjonsgrunnlag. Kompetansehevingen bør være systematisk og et utgangspunkt for en standardisering av praksis. Det er viktig at man har systemer for å håndtere belastningen det kan være å stå i polariserte situasjoner. På systemnivå er det uten tvil behov for forskning på denne nye rollen.

Så lenge man både har et forsvarlighetskrav og krav om likeverdige tjenester, vil det være på sin plass at myndighetene finansierer bruken av interkulturelle brobyggere. Etiske retningslinjer bør håndheves. Utvikling av bestillerkompetanse og organisering av tjenester er nødvendig slik at man kan få tilgang til hjelp som sikrer forsvarlige og likeverdige tjenester – som er noe annet enn like tjenester. Samfunnets institusjoner skal ivareta borgernes kulturelle rettigheter og tilby tjenester tilpasset den enkelte. Interkulturell brobygging er et virkemiddel som kan øke rettssikkerheten gjennom økt kulturkompetanse og en mer kultursensitiv praksis.

Litteratur

- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G.M.D., Garvik, M. og Tøssebro, J. (2017): *Myter og realiteter: Innvandreres møter med barnevernet*. NTNU.
- Berg, B. og Paulsen, V. (2021): *Møter mellom minoriteter og barnevernet*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Brar-Josan, N. og Yohani, S.C. (2014): *A framework for counsellor-cultural broker collaboration*. Canadian Journal of Counseling and Psychotherapy; 48(2):81–99.
- Bredal, A. (2009): Barnevernet og minoritetsjentes opprør: Mellom det generelle og det spesielle. I K. Eide, N.A. Qureshi, M. Rugkåsa og H. Vike (red.), *Over profesjonelle barrierer: Et minoritetsperspektiv på psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo, Gyldendal.

- Brodtkorb, E. og Rugkåsa, M. (red.) (2009): *Mellom mennesker og samfunn. Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (2. utg.). Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Christiansen, Ø., Skaale Havnen, K., Iversen, A., Knag Fylkesnes, M., Lauritzen, C., Håøy Nygård, R., Jarlby, F. og Vis, S. (2019): *Når barnevernet undersøker: Barnevernets undersøkelsesarbeid* (delrapport 4). Bergen, NORCE; Universitetet i Bergen; NTNU; Norges Arktiske Universitet.
- Dahl, Ø. (2013): *Møter mellom mennesker. Innføring i interkulturell kommunikasjon* (2. utg.). Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Douclev, M. (2022): *Hunt, Gather, Parent: What Ancient Cultures Can Teach Us About the Lost Art of Raising Happy, Helpful Little Humans*. Avid Reader Press/Simon & Schuster.
- Duyvendak, J.W. et al. (2006): *Policy, People, and the New Professional: An Introduction*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Dypedahl, M. og Bøhn, H. (2017): *Veien til interkulturell kompetanse* (2. utg.). Bergen, Fagbokforlaget.
- Eliassi, B. (2013): *Orientalist social work*. Critical Social Work; 14(1):33–47.
- Engebretsen, A. og Fuglerud, Ø. (2009): *Kultur og generasjon. Tilpasningsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Eriksen, T.H. og Sajjad, T.A. (2015): *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge* (6. utg.). Oslo, Gyldendal.
- Genova A. og Barberis E. (2018): *Social workers and intercultural mediators: Challenges for collaboration and intercultural awareness*. European Journal of Social Work; 22(6):908–20.
- Gotaas, N. (2006): Cultural background and Communication in Court. I: Dahl, Ø., Jensen, I., og Nynäs, P; *Bridges of understanding: Perspectives on intercultural communication*. Oslo, Unipub forlag/Oslo Academic Press.
- Hammer, M.R. (2005): *The Intercultural Conflict Style Inventory: A conceptual framework and measure of intercultural conflict approaches*. International Journal of Intercultural Relations; 29:675–695.
- Haugland, B.S.M. (2006): *Barn som omsorgsgivere: Adaptiv versus destruktiv parentifisering*. Tidsskrift for Norsk psykologforening; 43(3):211–220.
- Haugland, R. (2016): *Barnevern i små distriktkommuner: Faglige og organisatoriske utfordringer*. Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Holm-Hansen J., Haaland, T. og Myrvold, T. (2007): *Flerkulturelt barnevern: En kunnskapsoversikt*. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Jardim, P.S.J., Johansen, T.B., Ames, H. og Berg R.C. (2020): *Bruk av linkerarbeid i barnevernet*. Folkehelseinstituttet.
- Jávo, C. (2010): *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer, transkulturell forståelse, veiledning og behandling*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Jensen, P. (2009): *Ansikt til ansikt: Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid* (2. utg.). Oslo, Gyldendal Akademisk.

- Kahneman, D., Sibony, O. og Sunstein, C.R. (2021): *Støy – når dømmekraften svikter*. Oslo, Pax forlag.
- Karlsson, B., Klevan, T., Soggiu, A., Sælor, K.T. og Villje, L. (2021): *Autoetnografisk metode*. Oslo, Cappelen Damm Akademisk.
- Kipperberg, E. (2015): *Når verden banker på: Nye utfordringer for profesjonsutøvelse*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Klausen, A. (1970): *Kultur: Variasjon og sammenheng*. Oslo, Gyldendal.
- Kymlicka, W. (1995): *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford, Clarendon Press.
- Larsen, C.K. og van der Weele J. (2020): *Vurdering av omsorgsevne. Hvilken betydning har kultur? Kultur og kontekst i praktisk psykologarbeid*. Oslo, Gyldendal.
- Lin, C.H., Chiang, P.P., Lux, E.A. og Lin, H.F. (2018): *Immigrant social worker practice: An ecological perspective on strengths and challenges*. Children and Youth Services Review; 87:103–13.
- Lorentzen, P. (2019): *Mentalisering og barnevernet. En kritisk drøfting*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Norman, E. (2015): *Amae – en emosjon som bare finnes i Japan?* Tidsskrift for Norsk psykologforening; 52(1):19–25.
- Ntachombwene, J. M. (2018): *Kulturforskjeller i norsk rettsavgjørelser. En analyse av 50 barnevernssaker om omsorgsovertakelse av innvandrerbarn*. Master i globale studier; Interkulturell kommunikasjon og kompetanse. VID vitenskapelig høyskole, Stavanger.
- Pang, Y. og Yarbrough, D.V. (2023): *The promising practice of cultural brokering support with culturally diverse families of children with developmental disabilities: Perspectives from families*. Developmental Disabilities Network Journal; 3(1), Article 7.
- Rachlew, A., Løken, G.E. og Bergestuen, S.T. (2020): *Den profesjonelle samtalen*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Randal, S. B. (2009): *Hvordan forstår og vektlegger barnevernsarbeidere etnisitet i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?* Masteroppgave, Universitetet i Bergen.
- Skaaden, H., Rudvin, M. og Kermit, P. (2019): *Ethics in Public Service Interpreting*. E-bok. ISBN 9781317502852.
- Skytte, M. (2008): *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid (2. utg.)*. Oslo, Gyldendal akademisk.
- van der Weele, J. (2014): *Kultursensitiv traumebehandling*. I T. Anstorp og K. Benum (red.), *Traumebehandling: Komplekse traumelidelser og dissosiasjon*. Oslo, Universitetsforlaget.
- van der Weele, J. og Karlsen, K. (2021): *Analyse i komplekse barnevernsaker – fra magesfølelse til kritisk tenkning*. Oslo, Gyldendal.
- van der Weele, J. og Fiecko, E. (2020a): *Kulturelle fallgruver i utredning av foreldrenes omsorgsevne*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrett; 18(2):126–147.

- van der Weele og Fiecko, E. (2020b): *Kulturelle fallgruver i utredning av minoritetsbarn*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrett; 18(3-4):255–280.
- von Arnould, A. og Martini, S. (2015): Unreliable Narrative in Law Courts. I V. Nünning (red.), *Unreliable Narration and Trustworthiness. Intermedial and Interdisciplinary Perspectives* (vol. 44). Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
- Yohani, S. Kirova, A. Georgis, R. Gokiart, R. Mejia, T. og Chiu, Y. (2019): *Cultural Brokering with Syrian Refugee Families with Young Children: An Exploration of Challenges and Best Practices in Psychosocial Adaptation*. J Int Migr Integr; 20(4):1181–202.
- Wessel, E. (2023): *En kort introduksjon til vitnepsykologi*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Yohan i, S., Kirova, A., Georgis, R., Gokiart, R., Mejia, T. og Chiu, Y. (2019): *Cultural Brokering with Syrian Refugee Families with Young Children: An Exploration of Challenges and Best Practices in Psychosocial Adaptation*. J Int Migr Integr; 20(4):1181–202.
- Aarseth-Five, M. og Bredal, A. (2018): *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter. En gjennomgang av saker i fylkesnemnda*. NOVA-rapport 8/2018; Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Internett

- Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker. Helsetilsynet (2019). https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Nasjonalt tolkeregister. Finn kvalifiserte tolker. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2023). <https://www.tolkeregisteret.no/>
- Forskrift til tolkeloven. https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2021-09-13-2744/KAPITTEL_2#%C2%A73
- Lov om barnevern. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2021-06-18-97>
- Guide for intercultural mediation in health care. FPS Health, Safety of the Food Chain and Environment (2017). https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/2017_11_14_guide_english_0.pdf
- Teacher Education for Community Interpreting and Intercultural Mediation. Ljubljana University Press, Faculty of Arts and National institute of Public Health (2020). <https://doi.org/10.4312/9789610604020>
- Tillit til barnevernet blant personer med innvandrebakgrunn. Ipsos (2017). https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Tillit_til_barnevernet_blant_personer_med_innvandrerbakgrunn.pdf
- Training newly arrived migrants for community interpreting and intercultural mediation. (TRAMIG). <https://tramig.eu/tramings-aim/>

Innvandrere i Norge 2023. Innvandrerne og deres barn – en mangfoldig gruppe.

<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/innvandrerne-og-deres-barn--en-mangfoldig-gruppe>

Kompetanse i den kommunale barneverntjenesten. Kompetansekartlegging og gjennomgang av relevante utdanninger. NIFU-rapport (2017):28. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2487943/NIFUrapport2017-28%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven. Prop. 133 L (2020–2021). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>

Trygg barndom, sikker fremtid. Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet. NOU 2023: 7. <https://www.regjeringen.no/contentassets/a1eb3f73d3d94fa6b146dbd08f8a4253/no/pdfs/nou202320230007000dddpdfs.pdf>

Kompetanse og dialog. Evaluering av utprøving av samtaleprosess i fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Barne- og likestillingsdepartementet. OsloMet. Storbyuniversitetet. Arbeidsforskningsinstituttet (2017–2019). <https://oxfordresearch.no/wp-content/uploads/2019/02/Evaluering-av-forsok-med-samtaleprosess-i-fylkesnemndene.pdf>

Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen, avgitt til Stortingets presidentskap 01.06.2023. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>

Evaluering av forsøk med linkarbeidere integrering gjennom bruk av ressurser fra eget miljø. Proba Samfunnsanalyse (2013);8. <https://www.imdi.no/contentassets/5847c232556c4ac3bd8e6e922fd44006/rapport-2015-evaluering-av-forsok-med-linkarbeidere-integreringgjennom-bruk-av-ressurser-fra-eget-miljo.pdf>